

**MAKTABGACHA TA'LIM PEDAGOGLARINING INDIVIDUAL KASBIY
EHTIYOJLARIGA ASOSLANGAN MALAKA OSHIRISHNING NAZARIY-
PEDAGOGIK ASOSLARI**

Aliyeva Shoxista Urazbayevna

Toshkent shahridagi Bucheon Universiteti magistranti

Annotatsiya. *Maqolada maktabgacha ta'lim pedagoglarining individual kasbiy ehtiyojlariga asoslangan malaka oshirish tizimining mohiyati, uni tashkil etish tamoyillari va boshqaruvga oid nazariy yondashuvlar tahlil qilinadi. Milliy va MDH tadqiqotchilarining qarashlari asosida ehtiyojlarni aniqlash, tabaqalashtirilgan o'quv mazmunini shakllantirish hamda kasbiy rivojlanish natijalarini amaliy faoliyat bilan bog'lashning pedagogik shartlari asoslanadi.*

Kalit so'zlar: *maktabgacha ta'lim, individual ehtiyoj, malaka oshirish, kasbiy kompetensiya, diagnostika, differensial yondashuv, refleksiya, ta'lim menejmenti.*

Kirish

Maktabgacha ta'limda pedagogning kasbiy tayyorgarligi bolalarning yosh va individual xususiyatlariga mos ta'limiy muhit yaratish, o'yin faoliyatini tashkil qilish va ota-onalar bilan hamkorlikning sifatiga ta'sir etadi. Shu sababli malaka oshirishni faqat belgilangan kurslarni o'tash bilan tenglashtirish uning rivojlantiruvchi imkoniyatlarini toraytiradi. Zamonaviy yondashuvda pedagog o'z tajribasi, ehtiyojlari va amaliy muammolari bilan kasbiy rivojlanish jarayonining faol subyekti sifatida qaraladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-iyundagi PQ-231-son qarori va Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 20-dekabrda 867-son qarorida xodimlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishi hamda tabaqalashtirilgan o'quv dasturlariga e'tibor qaratilgani mazkur masalaning boshqaruviy dolzarbligini ko'rsatadi [1; 2]. Mazkur hujjatlar asosida muassasa darajasida individual ehtiyojni aniqlashdan natijani baholashgacha bo'lgan izchil mexanizmni shakllantirish muhimdir.

Tadqiqotning maqsadi va metodologik yondashuvi

Maqolaning maqsadi — maktabgacha ta'lim pedagoglari malakasini oshirishning individual ehtiyojga yo'naltirilgan nazariy asoslarini umumlashtirish va uni samarali boshqarish uchun zarur pedagogik tamoyillarni aniqlashtirish. Bunda dissertatsiyaning I bobida sharhlangan mahalliy va xorijiy ilmiy ishlarni qiyosiy tahlil qilish, ilmiy qarashlarni tizimlashtirish va umumlashtirish usullariga tayanildi. Ushbu maqola nazariy-tahliliy xarakterga ega; yangi tajriba-sinov natijalari bayon etilmaydi.

Individual ehtiyoj tushunchasining pedagogik mazmuni

Individual kasbiy ehtiyoj pedagogning o'z faoliyatida samarali natijaga erishishi uchun rivojlantirishi lozim bo'lgan bilim, ko'nikma, metodik mahorat va kasbiy sifatlar majmuasidir. U faqat xodimning o'zi bildirgan qiziqishi bilan cheklanmaydi: guruh tarkibi,

bolalarning rivojlanish darajasi, ish staji, mehnat sharoiti va ta'lim tashkilotining maqsadlari ham ehtiyojni shakllantiradi. Shu nuqtayi nazardan, individual ehtiyojning subyektiv va faoliyat natijasida namoyon bo'ladigan obyektiv jihatlarini farqlash zarur.

I bobdagi tahlilga ko'ra, pedagoglarning ehtiyojlari metodik, psixologik-pedagogik, kommunikativ, raqamli, inklyuziv va refleksiv yo'nalishlarda ifodalanishi mumkin. Yosh tarbiyachiga mashg'ulot rejasini tuzish va guruhni boshqarish bo'yicha ko'mak muhim bo'lsa, tajribali pedagog yangi texnologiyani joriy etish, hamkasblarga mentorlik qilish yoki ilg'or tajribani ommalashtirishga intilishi mumkin. Demak, malaka oshirish mazmunini barcha uchun bir xil belgilash muayyan kasbiy kamchiliklarni chetda qoldirishi ehtimoli bor.

F.O'. O'rinova pedagoglarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishni metodik, kommunikativ va innovatsion ko'nikmalar birligi sifatida ko'rib, baholash va treninglarni o'zaro bog'laydi [3]. G.E. Memetova kompetensiyaning bilish, motivatsion-qadriyatli, emotsional-baholovchi va kreativ-faoliyat tarkiblarini ko'rsatadi [4]. Bu qarashlar kasbiy ehtiyojni faqat bilimning yetishmasligi emas, balki kasbiy motivatsiya va amaliy harakatdagi rivojlanish zarurati sifatida ham talqin qilish lozimligini anglatadi.

Kasbiy ehtiyojni aniqlashning nazariy shartlari

Diagnostika uzluksiz kasbiy rivojlanishning boshlang'ich nuqtasidir. So'rovnoma va o'zini o'zi baholash pedagogning ichki ehtiyojini ochsa, kuzatuv, metodik hujjatlarni tahlil qilish va mutaxassis fikri amaliy kompetensiyalar haqidagi tasavvurni to'ldiradi. Mazkur manbalarni qiyoslash ehtiyojni aniqroq belgilashga yordam beradi. T.A. Svatalovanning raqamli tayyorgarlik bo'yicha tadqiqotida ko'nikma va motivatsiya bilan birga mavjud tashkiliy to'siqlarga ham e'tibor berilishi ehtiyojni kontekstda tahlil qilish zarurligini ko'rsatadi [5].

Malaka oshirishni tashkil etishning pedagogik tamoyillari

Individual yondashuvning birinchi tamoyili — shaxsga yo'naltirilganlikdir. Bunda pedagogning kasbiy tarixi va rivojlanish sur'ati inobatga olinadi. Ikkinchi tamoyil — differensiallik: bir xil muammoga ega pedagoglar uchun guruhli mashg'ulotlar, o'ziga xos ehtiyoji mavjud xodim uchun individual maslahat va mentorlik taklif etilishi mumkin. Uchinchi tamoyil — uzluksizlik bo'lib, malaka oshirish kursdan keyingi kuzatuv, o'zaro o'rganish va refleksiya orqali davom ettiriladi.

To'rtinchi tamoyil amaliyotga yo'naltirilganlik bilan tavsiflanadi. Pedagog seminar yoki mahorat darsida egallagan bilimni o'z guruhida sinab ko'rishi, uni bolalar faoliyatidagi kuzatilgan holatlar bilan solishtirishi zarur. Beshinchi tamoyil moslashuvchanlikdir: reja ta'lim dasturi, guruh ehtiyoji yoki texnologik imkoniyatlar o'zgarganda yangilanadi. Oltinchi tamoyil refleksivlik bo'lib, pedagog mashg'ulotni baholaydi, yechim izlaydi va navbatdagi kasbiy vazifasini belgilaydi.

T.G. Xanova maktabgacha ta'lim tashkilotining o'zini uzluksiz kasbiy rivojlanish maydoni sifatida ko'radi va metodik xizmatning maslahat, tashkiliy hamda tahliliy vazifalarini ajratadi [6]. O.A. Shiyan esa refleksiv tahlilni pedagog harakati, rivojlantiruvchi maqsad va bolaning javob reaksiyasi o'rtasidagi aloqani tushunish bilan bog'laydi [7]. Ushbu ilmiy qarashlarning

umumiy jihati — malaka oshirish mazmunini xodimning real pedagogik tajribasiga yaqinlashtirishdir.

Ta'lim menejmenti nuqtayi nazaridan tahlil

Individual ehtiyojga asoslangan rivojlanish tizimi faqat pedagogga taqdim etiladigan kurslar to'plami emas. U diagnostika natijasini o'quv mazmuni, resurs taqsimoti, metodik yordam va natija monitoringi bilan bog'laydigan boshqaruv jarayonidir. Rahbar kasbiy rivojlanish uchun tashkiliy sharoit yaratadi, metodist o'quv ehtiyojlarini umumlashtiradi, pedagog esa maqsadni belgilash va amaliy sinovda faol qatnashadi. Shunday mas'uliyat taqsimoti boshqaruvning ma'muriy ko'rinishini rivojlantiruvchi hamkorlik bilan boyitadi.

Muhokama va ilmiy xulosalar

Tahlil shuni ko'rsatadiki, individual ehtiyojga asoslangan malaka oshirish tizimining pedagogik samarasi uchta o'zaro bog'liq omilga tayanadi: ehtiyojni xolis aniqlash, unga mos kasbiy yordamni tashkil etish va o'zlashtirilgan usulning real faoliyatda qo'llanishini baholash. Birinchi bo'g'in yetishmasa, kurs mavzusi tasodifiy tanlanishi; ikkinchisi sust bo'lsa, diagnostika amaliy qarorga aylanmasligi; uchinchi e'tibordan chetda qolsa, malaka oshirish natijasi faqat qatnashuv bilan o'lchanishi mumkin.

Shu bois ta'lim menejmentida pedagogning ehtiyoji va muassasaning umumiy maqsadlari muvofiqlashtirilishi lozim. Shaxsiy rivojlanish uchun motivatsiya, kasbiy hamkorlik, mentorlik, amaliy mashg'ulot tahlili va fikr almashish muhiti yaratilganda individual o'sish jamoaviy metodik madaniyatni ham boyitadi. Bunday yondashuvning natijadorligi keyingi bosqichda kuzatish va tajriba-sinov orqali aniqlanishi kerak.

Xulosa

Maktabgacha ta'lim pedagoglarining individual ehtiyojlariga asoslangan malaka oshirish nazariy jihatdan shaxsga yo'naltirilgan, differensial, uzluksiz, amaliy va refleksiv xususiyatlarga ega tizim sifatida asoslanadi. Uning boshqaruvdagi ustunligi malaka oshirish mazmunini pedagogning kasbiy vazifasi hamda muassasa ehtiyoji bilan bog'lash imkoniyatidadir. Taklif etilayotgan yondashuvni amaliyotga tatbiq etishda kompleks diagnostika, o'zaro qo'llab-quvvatlash va natijaga yo'naltirilgan monitoring muhim shart sifatida qaralishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-iyundagi PQ-231-son qarori. <https://lex.uz/uz/docs/-6981085>
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 20-dekabrda 867-son qarori. <https://lex.uz/docs/-7271575>
3. O'rinova F. Maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish istiqbollari. Maktabgacha va maktab ta'limi, 2025, 3(9).

4. Меметова Г. Э. Формирование профессиональной компетенции педагогов дошкольной образовательной организации в процессе повышения квалификации. Современное педагогическое образование, 2022, №1, 199–202.
5. Сваталова Т. А. Исследование готовности педагогов дошкольного образования к использованию цифровых технологий. 2021, №1, 38–44.
6. Ханова Т. Г. Непрерывное образование педагогов дошкольного образования. Проблемы современного педагогического образования, 2020, №67-3, 240–243.
7. Шиян О. А. Средства развития профессиональной рефлексии педагогов дошкольного образования. Современное дошкольное образование, 2019, №4, 14–35.